

Ramon Llull a l'abast d'infants i joves

PERE MARTÍ I BERTRAN, professor i escriptor

Les adaptacions i actualitzacions d'obres clàssiques perquè els lectors del moment hi puguin accedir amb més facilitat és una pràctica habitual en la majoria de cultures del nostre entorn. L'exemple paradigmàtic, que ha servit de model a moltes d'altres, el trobem en la cultura anglosaxona, en què les edicions d'un mateix títol, adaptades a tota mena de possibles lectors, des de l'infantil fins al que té dificultats lectores, passant pels estudiants estrangers, els de secundària o els universitaris, es multipliquen i esdevenen un segment important del mercat editorial. No cal dir que l'absència de drets d'autor ho afavoreix. A casa nostra, les col·leccions de clàssics adaptats s'han adreçat fonamentalment al món de l'ensenyament¹ i durant anys s'han limitat a oferir autors anglosaxons (Shakespeare, Dickens, Defoe, Barrie, Stevenson...) amb algun d'escadusser d'altres cultures, sobretot de la francesa (Dumas, Verne, Leroux...), a més dels considerats clàssics, naturalment (Homer, *Les mil i una nits*...)²

Des de fa uns deu anys, però, el panorama ha anat canviant i els títols catalans han començat a fer-se un forat en les col·leccions existents o fins i tot n'han vist néixer de noves de dedicades als nostres autors. Les raons són molt diverses, i no les analitzarem pas ara i aquí. La principal, sense cap mena de dubte, la trobem en la dificultat dels lectors joves, i no tan joves, a l'hora de llegir els clàssics, per molt anotades i comentades que siguin les edicions. També és un fet, però, que les commemoracions, com la d'enguany dels 700 anys de la mort de Ramon Llull, hi han col·laborat extraordinàriament. Benvingudes siguin, les adaptacions, si són rigoroses, estan ben fetes i obren el coneixement de la nostra literatura a lectors que d'una altra manera difícilment hi accedirien.

Les edicions anteriors a l'any Llull

No ens ha de fer estrany que l'obra de Ramon Llull, i sobretot un títol, el *Llibre de les bèsties*, hagi

1. Naturalment en trobaríem alguna excepció, com ara la col·lecció «Històries» de l'Editorial Bruguera, que en la dècada de 1960 ja va publicar adaptacions en català dels anomenats clàssics de literatura juvenil, com Dickens, Verne, Twain, Defoe... En aquell moment, lògicament, la col·lecció no podia pas pretendre d'arribar a l'escola, ja que el català n'era totalment absent.

2. Gosaria dir que l'única excepció va ser la col·lecció «El fanal de Proa», que hi va incloure alguns autors catalans, com Jacint Verdaguer, Joanot Martorell o el rei Jaume I.

estat de les més publicades, juntament amb el *Tirant lo blanc*, en col·leccions escolars anotades i adaptades. Entre moltes altres floretes que els crítics i estudiosos de la literatura catalana li han dedicat, a Llull, només en destacaré un parell, però ben significatives. Aquesta de Martí de Riquer: «Ramon Llull és el primer escriptor català de categoria, ja que abans d'ell la prosa catalana es troba en un lògic i natural estat de romanç incipient i titubejant, que només gosa donar-nos textos jurídics, històrics i religiosos on es veu una llengua de bolquers, per molt prometedora que sigui, i una migradíssima pretensió literària».³

I encara aquesta altra de Josep Enric Rubio: «L'originalitat del seu pensament i la qualitat sense parió de la seva literatura han fet de Llull la figura més destacada de la cultura catalana de tots els segles arreu del món».⁴

Un clàssic del prestigi universal d'un Ramon Llull s'havia de fer conèixer, havia de formar part de les lectures escolars i per això ben aviat en trobem edicions anotades i adaptades, sobretot del *Llibre de les bèsties*, com hem apuntat. La primera adaptació de la qual tenim constància és una d'anònima publicada pel Grup Escolar Ramon Llull, l'any 1933, impresa al taller de la mateixa escola i amb il·lustracions infantils fetes per alumnes. Un any més tard, el 1934, l'editorial barcelonina Impremta Elzeviriana i Llibreria Camí també en publica una edició per a nois i noies, a càrrec de la mestra i pedagoga Anna Rubiés, que podria ser que tingués alguna relació amb l'edició del Grup Escolar Ramon Llull que hem esmentat, ja que en fou directora. Per raons òbvies hem de fer un salt de gairebé cinquanta anys: l'any 1981, les Publicacions de l'Abadia de Montserrat en publiquen una nova adaptació, feta per Aurora Díaz Plaja i il·lustrada per Pilarín Bayés, a la col·lecció d'àlbums infantils «Llibres del sol i de la lluna». Al cap d'un any, l'editorial Miquel A. Salvatella publica, anònimament, una adaptació de les faules principals del llibre, titulada Exemples extrets del 'Llibre de les bèsties' de Ramon Llull, il·lustrada per Francesc Salvà i publicada en una col·lecció molt diversa titulada significativament «Una mica de

3. *Història de la literatura catalana*, volum 1, Editorial Ariel, Barcelona 1964, p. 339.

4. *Nou diccionari 62 de la literatura catalana*, dirigit per Enric Bou, Edicions 62, Barcelona 2000, p. 408.

tot».⁵ L'any 1991, de nou les Publicacions de l'Abadia de Montserrat, ara dins la col·lecció «El tinter dels clàssics», publiquen una antologia anònima titulada *Llibre d'Amic i Amat*, il·lustrada per Julio Vivas (1991). A partir de la dècada de 1990 el *Llibre de les bèsties* forma part de la majoria de col·leccions escolars, que es multipliquen durant gairebé vint anys. Algunes edicions han desaparegut,⁶ d'altres romanen vives o traslladades a altres col·leccions (vegeu la bibliografia adjunta). Sense ànim d'exhaustivitat, aquest era el panorama abans de l'arribada de l'any Lull, en què un bon nombre d'editorials amb col·leccions escolars l'han incorporat al seu catàleg.

Les edicions de l'Any Lull

Només una editorial s'hi va avançar significativament, les Publicacions de l'Abadia de Montserrat altra vegada, que sempre han tingut una voluntat de servei. Concretament l'any 2008 ja va publicar, a la col·lecció de lectura fàcil «Tant de gust...», una adaptació del *Llibre de les bèsties* a càrrec de M. Carme Bernal i Carme Rubio, títol que va reeditar l'any 2015 arran de la commemoració. Una commemoració, la dels 700 anys de la mort de Lull, que ens ha proporcionat adaptacions destinades a lectors d'allò més variats. Tot i que n'oferim la fitxa en la bibliografia adjunta, en farem un breu repàs. Per a primers lectors i en format àlbum hem de destacar la magnífica edició, adaptació i il·lustració de l'obra *Llibre del gentil i dels tres savis* de Fragmenta Editorial, l'única que s'ha atrevit a adaptar un llibre que no sigui el *Llibre de les bèsties*. D'aquest títol, en canvi, en trobem edicions per a totes les franges d'edat: a partir de 8 anys tenim, a part de l'esmentada de Bernal i Rubio, la de Teresa Broseta, publicada per Bromera; a partir de 9-10 anys, tenim la de qui signa aquest article, consistent en una selecció de les principals faules que conté el llibre i que per això es titula *Faules del Llibre de les bèsties* (Barcanova); a partir de 12 anys tenim tant la de Laura Borràs (Santillana) com la de Muntsa Farré (Barcanova); i a partir de 14-15 la de Roc Casagran (Sembra Llibres); i encara per a lectors a partir de 16 anys, i sobretot per a adults, hem de destacar l'adaptació de Miquel Desclot (Proa), que, a diferència de les anteriors, també conté l'edició original,⁷ acarada a la versió

5. Val a dir que arran de l'Any Lull l'editorial ha reeditat l'obra a la mateixa col·lecció i amb el mateix format, però amb dos canvis ben significatius: les il·lustracions són d'Anna Torralba i l'adaptació s'atribueix a Francesc Salvà, que en la primera edició només hi consta com a il·lustrador.

6. Per exemple, les del *Llibre de les bèsties* de Laertes, de l'Atzar Edicions o d'Hermes. O també la del *Llibre de meravelles* de Teide.

7. Com indica Desclot mateix en el pròleg, reproduceix l'edició d'Eugènia Gisbert, publicada pel Patronat Ramon Lull de Palma

de Miquel Desclot. Val a dir que, seguint la tradició dels bestiaris, totes, incloent-hi la de Desclot, tenen il·lustracions d'allò més variades i adequades a les edats dels lectors.

Altres aproximacions per a infants i joves

A part de les adaptacions que hem comentat, l'Any Lull ens ha proporcionat altres aproximacions a la seva persona i a la seva obra que ens sembla que val la pena de destacar, ja que poden ser d'allò més útils per als ensenyants i molt interessants per al públic infantil i juvenil. En primer lloc destacarem la biografia il·lustrada, també en format àlbum, que el professor Albert Soler ha dedicat al beat mallorquí, titulada *Ramon Lull* i editada també per les Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

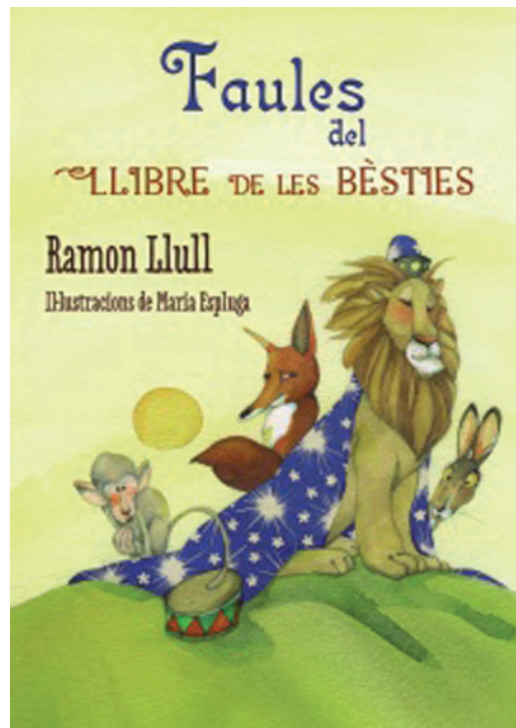

Foto: Editorial Barcanova

A més d'aquesta biografia hem de destacar l'adaptació en clau de comèdia musical que Marc Rosich i Clara Peya han fet del *Llibre de les bèsties* per al programa familiar del Teatre Lliure, que no dubtem que durant el curs 2016-2017 atraurà nombroses escoles, a part del públic familiar per al qual s'ha pensat.⁸ I encara volem destacar, perquè és un document molt ben elaborat i molt adequat

(2011-2014).

8. Val a dir que al llarg dels anys, en el món teatral se n'han fet adaptacions diverses. Esmentaré dues de les que van tenir més ressò: la primera la va fer TVE per al programa infantil «Terra d'Escudella» i es va emetre el 14 de maig de 1977. La segona és la dels Comediants, amb música inclosa, feta a proposta del Centre Dramàtic de la Generalitat de Catalunya i estrenada al Teatre Romea el 2 de febrer de 1995.

per als lectors joves, el dossier que la revista *Cavall Fort* ha dedicat a l'escriptor mallorquí, titulat «Ramon Llull, un home fantàstic».⁹ Es tracta d'una vintena de pàgines en què es repassen la vida i l'obra de Llull mitjançant textos, il·lustracions, mapes... I no podem acabar aquesta aproximació a l'obra de Llull per a infants i joves sense fer-nos ressò d'un programa educatiu en xarxa molt variat i d'allò més útil, que és una iniciativa de la Fundació Carulla i de la Fundació Catalunya - La Pedrera i que han titulat *Enllulla't*.¹⁰ No cal dir que la pàgina oficial de l'Any Llull¹¹ també conté molta informació i molt de material. ♦

BIBLIOGRAFIA A L'ABAST

Adaptacions del *Llibre de les bèsties* de Ramon Llull (edicions de l'Any Llull)

– Adaptadora: Muntsa Farré. Il·lustradora: Gisela Bombilà. Editorial Barcanova, Barcelona 2016, 80 pàgines.

– Adaptador: Pere Martí i Bertran. Il·lustradora: Maria Espluga. Editorial Barcanova, Barcelona 2016, 60 pàgines.

– Adaptador: Roc Casagran. Il·lustradora: Aitana Carrasco. Editorial Sembra Llibres, Carcaixent 2015, 104 pàgines.

– Adaptadora: Teresa Broseta. Il·lustrador: M. À. Giner Bou. Editorial Bromera, Alzira 2015, 87 pàgines.

– Adaptador: Miquel Desclot. Il·lustrador: Perico Pastor. Editorial Proa, Barcelona 2015, 205 pàgines. (Inclou el text en català antic i en català actual.)

– Adaptadora: Laura Borràs. Il·lustradora: Pilarín Bayés. Editorial Santillana, Barcelona 2015, 83 pàgines.

– Títol: *Tant de gust de conèixer-lo, senyor Llull* (inclou una adaptació del *Llibre de les bèsties*). Adaptadores: M. Carme Bernal i Carme Rubio. Il·lustrador: Lluïsol. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona 2008 (2a edició, 2015), 79 pàgines. (Reconeixement de text de lectura fàcil per a col·lectius amb dificultats lectores.)

Altres adaptacions d'obres de Llull

– *Llibre del gentil i dels tres savis*. Adaptador: Ignasi Moreta. Il·lustradora: Àfrica Fanlo. Fragmenta Editorial, Barcelona 2016, 36 pàgines (sense numerar). N'hi ha traduccions al castellà, al portuguès i al francès.

Per a conèixer la figura de Ramon Llull

– *Ramon Llull*. Autor: Albert Soler. Il·lustrador: Sebastià Serra. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona 2015, 20 pàgines (sense numerar).

Edicions anotades i adaptacions escolars que encara trobem al mercat

– *Llibre de les bèsties*, Editorial Teide (Col·lecció «Pas de lletres», núm. 3). Curador: Ismael Calvet Valentín, Barcelona 2008.

– *Llibre de les bèsties*, Editorial Barcanova (Col·lecció «Antaviana Nova» / «Clàssics catalans», núm. 174). Curadora: Montserrat Vallès, Barcelona 2004. La primera edició va sortir a la col·lecció «BDLC», núm. 25, l'any 1991.

– *Llibre de les bèsties*, Editorial Bromera (Col·lecció «Els nostres autors», núm. 13). Versió i notes de Francesc Machirant. Alzira 1991 (2014, 34a edició).

– *Llibre de les bèsties. Llibre del cel*, Edicions de la Magrana (Col·lecció «L'esperver», núm. 156). Curador: Lluís-Anton Baulenas. Barcelona 2001. Anteriorment, la mateixa edició va ser publicada per GEA Edicions (1986) i dins la col·lecció «L'Esparver Llegir» (1987), ja de La Magrana.

– *Llibre de les bèsties*, Angle Editorial (col·lecció «Angle lector», núm. 3), per al batxillerat. Curador: Xavier Bonillo. Versió moderna del text de Toni Sala. Barcelona 2007.

– *Llibre de les bèsties*, Editorial Proa (col·lecció «Les Eines», núm. 19). Versió moderna a càrrec de Xavier Vernetta. Curador de l'edició clàssica: Ferran Gadea. Barcelona 2002. Reeditada a Educaula / Edicions 62, Barcelona 2012. També n'hi ha una edició amb només el text clàssic a càrrec de Ferran Gadea, a la mateixa col·lecció. Barcelona 2009.

– *Contes exemplars*, Educaula / Edicions 62 (col·lecció «Educació 62», núm. 80). Antologia de fragments narratius breus provinents de diverses obres de Llull. Curadora: Antònia Carré-Pons. Barcelona 2013. Per al batxillerat.

9. *Cavall Fort*, núm. 1289-1290 (abril 2016), p. 17-37.

10. <http://enllullat.cat/>

11. <http://anyllull.cat/>